

УДК 378.37.022

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-5\(206\)-10-15](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-5(206)-10-15)

Лучанінова Ольга

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0001-8336-9273>

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАГІСТРІВ З ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

- A** Досліджуються актуальні проблеми впливу сучасних підходів у вищій освіті на розвиток дослідницької компетентності магістрів з професійної освіти в процесі підготовки кваліфікаційної роботи. Важливим сьогодні є формування не лише професіонала-виконавця, а також і професіонала-дослідника, здатного легко адаптуватися до нових умов завдяки володінню дослідницькими вміннями. Професійна підготовка магістра з професійної освіти, здатного до компетентної й ефективної дослідницької діяльності на рівні професійного стандарту вимагає дослідження сучасних освітніх підходів, їхнього нового змісту, впливу на особистість магістра. Проаналізовано сучасні парадигмальні підходи у вищій освіті, тенденції, досвід, перспективи реалізації цих підходів саме в процесі підготовки магістрами кваліфікаційної роботи. Визначено й обґрунтовано сутність, зміст, вплив окремих – компетентнісного, середовищного, адаптаційного в умовах дистанційної освіти, андрагогічного, особистісного, критично-креативного – підходів на особистість магістра-дослідника. На думку автора, не може бути однозначного підходу до вирішення проблеми розвитку дослідницької компетентності магістрів із професійної освіти. Здійснено спробу довести ефективність реалізації андрагогічного підходу, який сприяє розвитку відповідальності за навчання магістрів як представників дорослого покоління, яке свідомо продовжує вищу освіту. Зазначено, що сучасні підходи позитивно впливають на особистість магістра, якому треба стати конкурентоспроможним на ринку праці. Розкрито роль дослідницької компетентності в майбутній професійній діяльності магістра як ключової.

Ключові слова: сучасні підходи; парадигмальні підходи; магістр з професійної освіти; дослідницька компетентність; кваліфікаційна робота; професійна діяльність

- S** **Luchaninova Olha. Modern approaches to the development of research competence of masters in professional education during the preparation process of a qualification paper.**

This article examines the current problems of the impact of modern approaches in higher education on the development of research competence of masters in professional education during the preparation process of a qualification paper. The formation of not only a professional performer, but also a professional researcher who can easily adapt to new conditions due to the possession of research skills is important today. Professional training of a Master of Professional Education, capable of competent and effective research activity at the level of a professional standard, requires the study of modern educational approaches, their new content, influence on the master's personality. Modern paradigmatic approaches in higher education, trends, experience, prospects of implementation of these approaches in the process of preparation of master's degree work are analysed. The essence, content, and influence of individual approaches to the personality of a master-researcher - competence-based, environmental, adaptive in the conditions of distance education, andragogic, personal, critical-creative – are defined and substantiated. In the opinion of the author, there cannot be an unambiguous approach to solving the problem of developing the research competence of masters in professional education. An attempt was made to prove the effectiveness of the implementation of the andragogic approach, which promotes the development of responsibility for the education of masters as representatives of the adult generation, which consciously continues higher education. Modern approaches have a positive effect on the master's personality, who must become competitive in the lab or market. The role of research competence in the future professional activity of the master's is revealed as a key one.

Key words: modern approaches; paradigmatic approaches; master's degree in professional education; research competence; qualification work; professional activity

Лучанінова Ольга Петрівна, докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри педагогіки, Український державний університет науки і технологій, ННІ «Інститут промислових та бізнес технологій», Дніпро, Україна

Luchaninova Olha, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Engineering Pedagogy, Ukrainian state university of science and technology, and scientific institute «Institute of industrial and business technologies», Dnipro, Ukraine

E-mail: 2017olgapetrovna@gmail.com

Актуальність проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими практичними завданнями. Світова спільнота розглядає вищу освіту на рівні порядку денного ООН, приймає рішення щодо цілей сталого розвитку в освіті, що будуть сприяти розвитку знань, навичок, цінностей сталішого майбутнього; стійкість, на думку міжнародної науково-економічної спільноти, є парадигмою для роздумів про майбутнє, в якому екологічні, соціальні та економічні міркування збалансовані в пошуках покращення якості життя [10]. Якість життя напряму пов'язана з освітою.

Розвиток вищої освіти в контексті її адаптаційної політики в умовах дистанційної освіти через дворічний карантин, війну в Україні призвів до необхідності розгортання адаптаційної діяльності в освітній практиці, що характеризується пошуком адаптаційних моделей навчання чи вдосконалення концепцій, принципів, підходів в освіті, змісті та формах її реалізації тощо. Ураховуючи вимогу орієнтації на навчання протягом усього життя, університети мають створити таке освітнє середовище, де будуть усі умови для підготовки магістрів, розвитку у них необхідних професійних компетентностей. Конкурентоспроможний фахівець не буде таким, якщо не оволодіє дослідницькою компетентністю й не перевірить її у процесі підготовки кваліфікаційної роботи.

Стандарт вищої освіти передбачає перелік обов'язкових компетентностей випускника-магістра: здатність розв'язувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у певній галузі професійної діяльності [11].

Тож актуальним сьогодні є формування не лише професіонала-виконавця, а також і професіонала-дослідника, здатного легко адаптуватися до нових умов завдяки володінню дослідницькими вміннями.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Дослідницька компетентність, на думку багатьох учених, відноситься до числа ключових, може входити як компонент до «компетенції, що стосується діяльності людини» (І. Зимня); як складник пізнавальної компетентності (А. Хуторський); складник професійної компетентності (Т. Смоліна); як елемент загальної та професійної освіченості [1, с. 55–58; 4].

Проблема формування дослідницької компетентності майбутніх магістрів різних галузей вивчається й розв'язується у наукових працях таких дослідників, як С. Архипова, В. Головань, І. Ножко, О. Кисла; розвиток науково-дослідницької компетентності магістрів розкрито в наукових статтях В. Барабаш, Н. Римар, Н. Шульської, О. Романовської та ін. [1; 2; 5; 7; 12; 17; 18]; парадигмальні підходи до вищої освіти, підготовки магістрів характеризуються в наукових доробках О. Касьянкової, О. Чумак та ін. [6; 19].

Аналіз наукових досліджень показав, що в працях педагогів-науковців розкриваються окремі аспекти проблеми формування дослідницької компетентності здобувачів вищої освіти. При цьому в ній не відображається формування дослідницької компетентності майбутніх магістрів із про-

фесійної освіти в процесі освітньої діяльності, особливо під час науково-педагогічної практики й написання кваліфікаційної роботи з урахуванням сучасних підходів в освіті.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Відповідно до мети освітньо-професійної програми підготовки магістрів із професійної освіти університет має забезпечити умови для набуття студентами компетентностей у галузі професійної освіти, необхідних для виконання науково-педагогічної діяльності у закладах освіти всіх рівнів акредитації і т. п. Програма орієнтована на формування компетентностей, які забезпечують можливість розв'язувати спеціалізовані завдання та комплексні проблеми [13]. Вважаємо невирішеною частиною проблеми – сучасні парадигмальні підходи до розвитку дослідницької компетентності магістрів із професійної освіти в процесі підготовки кваліфікаційної роботи.

Мета статті. Професійна підготовка магістра з професійної освіти, здатного до компетентної й ефективної дослідницької діяльності на рівні професійного стандарту вимагає дослідження сучасних освітніх підходів, їхнього нового змісту, впливу на особистість магістра. Обґрунтуємо роль сучасних підходів у вищій освіті щодо розвитку дослідницької компетентності магістрів із професійної освіти у процесі підготовки кваліфікаційної роботи.

Викладення основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. ХХІ століття у своїй першій чверті несе суспільству нашої країни не тільки глобалізаційні виклики, а й певні труднощі у вищій освіті, яка має бути для сучасного студента першим ешеленом становлення, розвитку й навчання протягом життя.

Освіта, й вища зокрема, розвивається, функціонує й спирається на різні підходи й парадигми в освіті: когнітивна парадигма як пізнання на основі мислення; особистісно-розвивальна парадигма як активна самостійна й пізнавальна діяльність; функціоналістська парадигма як соціальне замовлення суспільства на освіту, коли особистість має прийняти функції суспільства, підготуватися до професійної праці в суспільстві; культурологічна парадигма виділяє освіченість людини як ціннісно-цільового об'єкта культури і людину як суб'єкта культури, власного життя. Освіта ж виступає як розвивальне культурне середовище [14].

Зміни в суспільстві впливають як на освітні парадигми, її стратегічний вектор, так і на підходи, які треба гнучкіше компонувати й застосовувати: під час підготовки маємо орієнтуватися не стільки на професійну підготовку, скільки готувати до навчання впродовж усього життя. Студент як особистість наділений соціальними якостями, необхідними йому для життя у суспільстві. У своїй професійній діяльності викладач має побудувати траєкторію підготовки студента за парадигмою від людини знаючої до людини компетентної [9]. Дослідницька компетентність є прикладом цього, а кваліфікаційна робота практичним виявленням розвиненої компетентності магістра.

Як зазначається у підручнику з педагогіки вищої школи (автор В. Головенкін), високотехнологічні виробництва вимагають не виконавців вузької спеціалізації, а фахівців широкого профілю, здатних переключатися з одного виду діяльності на іншу, з великими комунікативними вміннями і досвідом [15, с. 12]. Освіта ж не менше потребує фахівців – магістрів з професійної освіти – з розвиненими дослідницькими навичками, здатними критично аналізувати суспільні явища, готувати учнів до самостійного життя.

На часі сучасні освітні парадигмальні підходи та їхні моделі у вищій освіті, що впливають на професійну підготовку магістрів і дослідницької компетентності зокрема: адаптаційний підхід; освіта як формування наукової картини світу; професіоналізація; освіта як формування культури розумової діяльності; освіта як підготовка до життя; концепція неперервної освіти [19].

Свого часу науку вважали головною цінністю суспільного життя й освіти, тож ореол освіченої сучасної людини існує й вона адаптується до реалій життя й професійної діяльності. Освіта готує до життя, формує наукову картину світу й розумової діяльності відповідно до гасла Болонського процесу «Освіта через все життя». Декілька років поспіль дистанційну форму навчання називають «освітою впродовж усього життя» через те, що більшість тих, хто навчається, – дорослі люди. Сьогодні це інноваційна – за концепцією мобільних ідей, знань за допомогою мобільних ресурсів – форма навчання в умовах війни, яка дозволяє магістрам із професійної освіти достатньо якісно здійснювати педагогічний експеримент, проводити дослідницьку діяльність [9].

Особливостями програми «Професійна освіта (металургія)» є проведення досліджень з елементами наукової новизни та/або здійсненням інновацій у галузі сучасних методів викладання металургійних дисциплін і проведення менеджменту в професійній освіті. На прикладі написання й захисту кваліфікаційної роботи магістри мають продемонструвати дослідницьку компетентність, а саме: вміння аналізувати наукові джерела, узагальнювати дані, вести самостійний науковий пошук; робити наукові висновки, висувати гіпотезу, обґрунтовувати умови дослідження, застосовувати компаративний аналіз, системний підхід, критичне мислення.

Магістри, розвиваючи дослідницьку компетентність, будуть готові стати конкурентоспроможними фахівцями на ринку праці. Викладачі, перш ніж узгодити теми магістерських кваліфікаційних робіт, теоретично готуються до цього, досліджують нові тенденції, підходи до фахової підготовки магістрів. Нині спостерігається стала тенденція від змішаного до дистанційного навчання та ще й в умовах війни.

Спираючись за сучасні підходи до освіти, вважаємо, тематику дипломних робіт треба пов'язувати з формуванням або розвитком компетентностей здобувачів вищої освіти. Три роки поспіль теми кваліфікаційних робіт пов'язані із формуванням або розвитком загальних компетентностей

здобувачів вищої освіти. Ми розцінюємо вміння магістрів науково обґрунтувати й перевірити на практиці формування загальних компетентностей у студентів у процесі вивчення професійних дисциплін як їхню практичну цінність, яка виявить свою інтегральну сутність у професійній діяльності майбутнього магістра з професійної освіти. Загальні й фахові компетентності студентів експериментальних груп під час проведення педагогічного дослідження треба узгоджувати з виробленням умінь і навичок роботи з інформаційно-комунікаційними технологіями. Важливу роль відіграють педагогічні умови формування тих чи інших компетентностей у здобувачів. Магістри готують кваліфікаційні роботи з урахуванням також компетентнісного підходу: на часі формування таких загальних компетентностей здобувачів вищої освіти, як управління часом, його збереження, вміння працювати в команді, навички групової роботи, тайм-менеджмент у навчанні, комунікативні навички (печка-куча) тощо. Вважаємо, що ці компетентності, які ще називають м'які навички, є необхідними у професійній діяльності, але щоб їх постійно розвивати, треба сформувати дослідницьку компетентність. Тільки дослідивши особливості цих компетентностей, можна через власний досвід дослідника написати оригінальну кваліфікаційну роботу.

Наприклад, Н. Римар, Н. Шульська та ін. розкривають роль інституційних репозитаріїв у формуванні науково-дослідницької компетентності магістрів. Методична модель підтримки через такий репозитарій допомагає на різних етапах їх діяльності: при виконанні практичних завдань, що мають дослідницький характер; в індивідуальній роботі та проєктній діяльності, участі в конференціях і семінарах; підготовці та публікації тез наукової доповіді; написанні та захисті магістерської роботи [17].

О. Касьянова у своїх теоретичних викладах щодо парадигмальних підходів до навчання акцентує, що освіта перестала бути разовою послугою в суспільстві, її роль – бути неперервним процесом у житті людини як епіцентру всіх педагогічних пошуків [6]. Актуальним є формування полікультурної компетентності, складником якої є дослідницька компетентність, освіта як формування якостей і компетентностей.

Робота над науковим дослідженням, на думку Барабаш, сприяє формуванню високого професіоналізму, підвищенню загального інтелектуального рівня, розвитку творчого мислення та індивідуальних здібностей [2].

О. Романовська розглядає проблеми формування науково-дослідницької компетентності у майбутніх фахівців у процесі навчання у закладах вищої освіти, пропонує методику формування науково-дослідницької компетентності у магістрів-біотехнологів, яку доводиться експериментальним шляхом [18].

І. Ножко у своєму дисертаційному дослідженні обґрунтовує основні базові принципи формування дослідницької компетентності у майбутніх магістрів із пожежної безпеки,

розкриває структурно-компетентний зміст поняття «дослідницька компетентність» [12].

Так, С. Архипова подає дослідницьку діяльність магістрів із соціальної роботи як складник пізнавальної компетентності; як складник професійної компетентності; як елемент загальної та професійної освіченості [1]. Вона дослідним шляхом доводить, що дослідницька компетентність майбутніх магістрів соціальної роботи може бути представлена трьома компонентами: мотиваційно-аксіологічним, когнітивним, креативно-діяльним. Науковиця доводить, що дослідницька компетентність виражається в готовності й здатності самостійно опрацювати нові знання в результаті перенесення смислового контексту від функціональної діяльності до перетворювальної [1].

Вважаємо, що дослідницька компетентність магістра з професійної освіти переросте в дослідницьку компетенцію, якщо він оволодіє її компонентами: інтелектуально-творчим, когнітивним, дієво-операційним, зробивши своїм надбанням чотири К – креативність, колоборацію, критичне мислення, комунікацію [3].

Глобалізаційні процеси на перший план виставляють людину – освічену, знаючу, яка прагне до знань протягом життя. Дослідницька компетентність дозволяє магістру виходити за межі конкретної дисципліни, управляти дослідницькими навичками у дорослому житті, розвивати їх, поглиблювати ключові навички. Отримавши вищу освіту на бакалаврському ступені, магістри під час навчання зосереджуються на процесі навчання, а не на змісті, бо всі

навчальні дії спрямовані у них на себе й свідомо обраний шлях.

Отже, такі підходи, як компетентнісний, адаптаційний, підхід наукової картини світу, підхід до освіти як формування культури розумової діяльності, як підготовки до життя, концепція неперервної освіти впливають на формування дослідницької компетентності апіорі. Виходячи з того, що підхід – це позиція науковця, з якої розглядається об’єкт дослідження (магістри), будемо дотримуватися загальноприйнятого твердження, що це напрям у дослідженнях як сукупність цілісно спрямованих принципів і методів.

Разом із тим не може бути однозначного підходу до вирішення проблеми формування дослідницької компетентності магістрів із професійної освіти. Так, останній набір в магістратуру у 2022/2023 н. р. на спеціальність 015 – професійна освіта (металургія) має наступний віковий склад: 35 і вище років – 8,3 %; 27–35 – 8,3 %; 24–26 – 25 %; 21–22 – 25 %; 20 – 33,4%.

Спробуємо розширити питання – розкрити роль андрагогічного підходу у підготовці магістрів як представників дорослих здобувачів вищої освіти. Як видно вище, дорослих магістрів достатньо в останньому наборі. Це дозволяє припустити, що під час професійної підготовки педагогічна модель у цій підготовці буде доречною та ефективною, якщо розглядати її з позицій андрагогічної моделі. Аргументуємо це, посилаючись на дослідження М. Ноулза, а саме порівняння педагогічної моделі підготовки учнів й андрагогічної моделі (навчання дорослих) [21] (табл. 1):

Таблиця 1.

Порівняння педагогічної моделі підготовки учнів й андрагогічної моделі (навчання дорослих) за Ноулзом [8; 21]

Педагогічна модель	Уявлення про учня	Андрагогічна модель
Учень: просто треба знати, невідомо, чи знадобиться у дорослому житті	1. Потреба знати (The need to know).	Дорослий: чому треба це вчити, для чого? де знадобиться?
Більш залежна особистість від учителя, його сприйняття учня	2. «Я-концепція» учня (The learner’s self-concept).	Чекає від інших сприйняття себе як особистості, яка несе відповідальність за своє життя, прийняті рішення.
Досвід не виконує ще ніякої ролі	3. Роль досвіду (The role of experience).	Освітня діяльність поєднується з великим досвідом.
У більшості випадків вивчається необхідний обсяг інформації	4. Готовність навчатися (Readiness to learn).	Прагматичний підхід: готовність вивчати те, що треба знати і вміти робити, ефективно справлятися з реальними життєвими ситуаціями.
Предметний досвід організовується залежно від логіки предметного змісту	5. Орієнтація на навчання (Orientation to learning).	Навчання триває стільки, скільки це потребує того людина. Нові знання, вміння, цінності перевіряються в контексті реальних життєвих ситуацій.
Здебільшого зовнішня мотивація	6. Мотивація (Motivation).	Зовнішні мотиватори: краща робота, просування по роботі. Внутрішня мотивація: бажання отримувати більше задоволення від роботи, самооцінка, якість життя.

Зразу треба наголосити, що ці моделі не можна порівнювати, швидше треба йти від тези «від педагогіки до андрагогіки», та й магістри ще не є представниками андрагогічного навчання. Мова про світогляд, усвідомлену мотивацію, бажання брати на себе якомога більше відповідальності за власне навчання. М. Ноулз вважав андрагогіч-

ну модель світоглядно-стратегічною [21]. Саме такий підхід сприяє формуванню дослідницької компетентності магістрів із професійної освіти три роки поспіль. Є життєвий досвід за спеціальністю, є доросле життя, робота, бажання отримувати не тільки високу зарплату, а й задоволення від роботи.

Психологічно магістри вже усвідомлено здійснили вибір щодо вступу саме на професійну освіту, бо 80% закінчили бакалаврат за цією спеціальністю, несуть відповідальність на прийнятті рішення й своє життя, що відповідає дескрипторам Національної рамки кваліфікацій – відповідальність і автономія – здатність особи застосовувати знання та навички самостійно та відповідально [11; 13].

Нам імponує нова критично-креативна парадигма сучасної зарубіжної вищої освіти, описана ще в 1995 р. Р. Баром [20]. Парадигма перегукується з андрагогічним підходом у вітчизняній вищій освіті. На студентів перекладається відповідальність за навчання та індивідуальний графік. нині в умовах дистанційної освіти викладач якраз працює з урахуванням цього підходу, забезпечує відповідне освітнє середовище: освітній контент; контроль, консультації, мало не цілодобовий доступ до ресурсів бібліотеки; можливість залишити презентацію, статтю на сторінці бібліотеки; участь у наукових семінарах, захист знань тощо.

Результати дослідження. Ми не ставили за мету огляд усіх сучасних освітніх підходів, які певним чином впливають на розвиток дослідницької компетентності магістрів, зупинимося на сучасних освітньо-парадигмальних підходах.

Здійснивши аналіз наукової літератури, ми працювали в тандемі з магістрами в процесі підготовки кваліфікаційної роботи; викладач-керівник враховував вплив сучасних підходів, спрямовуючи діяльність магістра на результат. Результатом є світоглядно-стратегічний погляд на сучасні підходи та розвиток дослідницької компетентності магістрів:

1. Компетентнісний підхід: вплив на формування й розвиток ключових, загальних і фахових компетентностей особистості через проблемно-діяльнісний підхід; компетентнісне навчання. Результати впливу: досягаються інтегральні результати; готує до життя; поєднання знань, умінь і цінностей; уміння самостійно вчитися.

2. Адаптаційний підхід в умовах дистанційного навчання: активне пристосування і творче освоєння нового дистанційного середовища; залежність ефективного процесу адаптації магістра від інтеграційних тенденцій впливу на нього як особистість. Результати впливу: гнучкість навчання, індивідуальна програма навчання, вміння застосовувати нові ІКТ-технології; самоорганізація.

3. Критично-креативний підхід: освітнє середовище як освітній контент. Результати впливу: відповідальність за навчання, дослідження ефективних шляхів реалізації навчання.

4. Середовищний підхід: сприймається як стратегія вищої освіти; як комплекс умов-можливостей і ресурсів для магістра [3]; особистісно-стимулювальний фактор на магістра. Результати впливу: отримання освітніх потреб, саморозвиток, розвиток інформаційно-дослідної компетентності; якісна професійна підготовка; можливість інтегруватися у соціум; нове бачення смислу життя.

5. Андрагогічний підхід: якісні зміни; розвиток мислення; реінтеграція когнітивної сфери; вплив на знання – відпо-

відає за відкриті/закриті системи знань; викладача-коуч, фасилітатор – спрямовує для визначення цілей. Результати впливу: особиста форма мислення; творче критичне мислення; створення нової системи знань; освіта як вибір найнеобхіднішого для життя; синтез: мислення-вивчення проблеми-вирішення проблеми; на особистісному рівні – відповідальність за навчання і результати.

6. Особистісний підхід: вплив на особистість магістра через світоглядні парадокси, проблемні ситуації, показ криз, що призводять до створення наднових теорій; фундаментальні експерименти та їх обговорення; авторські пізнавальні задачі, вправи, дидактичні ігри; висунення гіпотез; рефлексії логіки викладу тощо [16]. Результати впливу: формується особистість дослідника, відповідального за своє життя, місце в ньому, конкурентоспроможність на ринку праці.

Висновки з дослідження. Візуально уявивши вплив поданих вище впливів на розвиток дослідницької компетентності магістра, виокремимо спільні особливості: критичне мислення, творче критичне мислення, мотивація до навчання, відповідальність за навчання, його результати й своє життя, навчання протягом життя, вміння, самостійність, самоорганізація тощо.

Сформовані дослідницькі навички багато в чому допомагають у професії: сформовані вміння аналізу, синтезу наукової інформації, критичне мислення, системне бачення проблеми, висунення гіпотез, вирішення суперечностей в освіті, збирання доказової бази тощо – все це у професійній діяльності прискорює вирішення проблемних ситуацій.

Перспективи подальших розвідок. Перспективою вивчення проблеми розвитку дослідницької компетентності магістрів, на нашу думку, є педагогічні умови розвитку дослідницької компетентності магістрів у процесі професійної підготовки засобами сучасних підходів, або одного з підходів, який би й був однією з умов.

Список використаних джерел

1. Архипова С. Формування дослідницької компетентності майбутніх магістрів із соціальної роботи у процесі професійної підготовки. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Педагогічні науки*. 2018. № 15. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/3043> (дата звернення: 6 листопада 2022).
2. Барабаш В., Глебова Л., Мехеда А. Науково-дослідницька діяльність у процесі формування професійної компетентності студентів-інформаційників. *Society. Document. Communication. Соціум. Документ. Комунікація*. 2021. № 1 (10). С. 216–239. URL: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2020-10-216-239> (дата звернення: 6 листопада 2022).
3. Братко М. В. Освітнє середовище вищого навчального закладу: пошук стратегій управління. *Педагогічна освіта: теорія і практика* : зб. наук. пр. / Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка. Київ, 2014. № 22: Психологія. Педагогіка. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/33689834.pdf> (дата звернення: 14 листопада 2022).
4. Зимняя И. А. Компетентностный подход. Каково его место в системе современных подходов к проблемам образования? (Теоретико-методологический аспект). *Высшее образование сегодня*. 2006. № 8. С. 20–26.
5. Головань М. С., Яценко В. В. Сутність та зміст поняття «дослідницька компетентність». *Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі* : зб. наук. праць. Кривий Ріг : ВВ НМетАУ, 2012. Вип. VII. С. 55–62.
6. Касьянова О. Парадигмальний підхід до розвитку теорії та практики освіти. *Східноєвропейський журнал внутрішньої та сімейної медицини*. 2017. № 1. С. 89–94.
7. Кисла О. Ф. Формування дослідницької компетентності студентів магістратури під час асистентської практики. *Вісник Чернігівського націо-*

нального педагогічного університету. Педагогічні науки. 2015. Вип. 125. С. 319–322.

8. Кукуев А. И. Андрагогика М. Ноулза: содержательная и процессуальная модели. *Вопросы международного сотрудничества в образовании Южного региона*. Ростов-на-Дону: ИПО ПИ ЮФУ, 2008. № 3/4. С. 29–34.
9. Лучанинова О. П. Методологічний концепт освітніх трендів: дистант як адаптивна освіта в умовах суспільних змін. *Адаптивні процеси в освіті*: зб. матеріалів (тез доповідей) 1-го Міжнар. наук. форуму / [за заг. ред. Г. В. Єльнікової, М. Л. Ростоки]. Київ; Харків, 2022. Вип. 1 (4). С. 74–76.
10. Маноко К., Тлоу Ф., Мквели Н., Пхути Н. та ін. Якісна вища освіта для стійкого розвитку: перехід до досягнення глобальних цілей Порядку денного на період до 2030 р. *IJLRHSS*. 2022. Т. 5, вип. 2. С. 9–21.
11. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти. URL: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:m4_wnxZlpg0J:https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/naukovo-metodychna_rada/2020-metod-rekomendacziyi.docx&cd=17&hl=uk&ct=clnk&gl=il (дата звернення: 6 листопада 2022).
12. Ножко І. Формування дослідницької компетентності майбутніх магістрів з пожежної безпеки у професійній підготовці: автореф. дис. ... канд. пед. наук. 13.00.04. Переяслав-Хмельницький, 2018. 20 с.
13. Освітньо-професійна програма другого (магістерського) рівня 015-професійна освіта (металургія). URL: <https://nmetau.edu.ua/ru/mdiv/i2002/p2494> (дата звернення: 6 листопада 2022).
14. Парадигмальний підхід в освіті для вищих навчальних закладів. URL: <https://naurok.com.ua/rozrobka-lekci-na-temu-paradigmalniy-pidhid-v-osviti-233038.html> (дата звернення: 6 листопада 2022).
15. Педагогіка вищої школи: підручник / уклад. В. П. Головенкін; КПІ ім. Ігоря Сікорського. 2-ге вид., переробл. і доповн. Електронні текстові дані (1 файл: 3,6 Мбайт). Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 290 с. URL: <http://ela.kpi.ua> (дата звернення: 6 листопада 2022).
16. Рыбка Н. Застосування особистісно-орієнтованого навчання як засобу формування майбутнього спеціаліста. *Формування сучасного освітнього середовища: теорія і практика*: матеріали міжвуз. наук.-практ. конф.: зб. наук. пр. / редкол.: Н. В. Ільченко (голова) та ін. Ірпін, 2020. С. 23–26.
17. Рymar Н., Шульська Н., Матвійчук Н. та ін. Використання інституційного репозитарію для формування науково-дослідницької компетентності магістрів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Т. 76, № 2. С. 198–212.
18. Романовська О., Азаренко Ю. Методика формування науково-дослідної компетентності у майбутніх магістрів-біотехнологів. *Теорія і практика управління соціальними системами: Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2020. Вип. 2. С. 18–32.
19. Чумак О. Парадигма освіти XXI століття: інноваційні аспекти. URL: https://virkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf1/Chumak.pdf (дата звернення: 6 листопада 2022).
20. Bar R. B., Tagg J. From Teaching to Learning. A New Paradigm for Undergraduate Education. *Change*. 1995. November – December. P. 13–25.
21. Knowles M. S., Holton III E. E., Swanson R. A. The Adult Learner. The Definitive Classic in Adult Education and Human Resource Development. 6th edition. London; New York, etc.: ELSEVIER Butterworth Heinemann, 2005. 378 p.

References

1. Arkhypova, S. (2018). Formuvannya doslidnytskoi kompetentnosti maibutnikh mahistriv z sotsialnoi roboty u protsesi profesiinoy pidhotovky [Formation of research competence of future masters in social work in the process of professional training]. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Pedahohichni nauky [Bulletin of the Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytskyi. Pedagogical sciences]*, 15. Retrieved from <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/3043> [in Ukrainian].
2. Barabash, V., Hliebova, L., & Mekheda, A. (2021). Naukovo-doslidnytska diialnist u protsesi formuvannya profesiinoy kompetentnosti studentiv-informatsiinykiv [Scientific and research activities in the process of formation of professional competence of informatics students]. *Society. Document. Communication*, 1 (10), 216-239. Retrieved from <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2020-10-216-239> [in Ukrainian].
3. Bratko, M. V. (2014). Osvitnie sere dovyshe vyshchoho navchalnoho zakladu: poshuk stratehii upravlinnia [The educational environment of a higher educational institution: the search for management strategies]. In *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka [Pedagogical education: theory and practice]*: zb. nauk. pr. (No 22: Psykholohiia. Pedahohika). Kyiv. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/33689834.pdf> [in Ukrainian].
4. Zymniaia, Y. A. (2006). Kompetentnostnyi podkhod. Kakovo eho mesto v sisteme sovremennykh podkhodov k problemam obrazovaniya? (Teoretyko-metodolohycheskyi aspekt) [Competence approach. What is its place in the system of modern approaches to the problems of education? (Theoretical and methodological aspect)]. *Vyshee obrazovanye sehodnia [Higher education today]*, 8, 20-26 [in Russian].
5. Holovan, M. S., & Yatsenko, V. V. (2012). Sutnist ta zmist poniattia «doslidnytska kompetentnist» [The essence and content of the concept of "research competence"]. In *Teoriia ta metodyka navchannia fundamentalnykh dystyplin u*

vyshchii shkoli [Theory and teaching methods of fundamental disciplines in higher education]: zbirnyk naukovykh prats (Is. VII, pp. 55-62). Kryvyi Rih: Vydavnychi viddil NMetAU [in Ukrainian].

6. Kasianova, O. (2017). Paradyhmalnyi pidkhid do rozvytku teorii ta praktyky osvity [A paradigmatic approach to the development of theory and practice of education]. *Skhidnoevropeiskyi zhurnal vnutrishnoi ta simeinoy medytsyny [East European Journal of Internal and Family Medicine]*, 1, 89-94 [in Russian].
7. Kysla, O. F. (2015). Formuvannya doslidnytskoi kompetentnosti studentiv mahistratury pid chas asystentskoi praktyky [Formation of research competence of master's students during assistant practice]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Pedahohichni nauky [Bulletin of the Chernihiv National Pedagogical University. Pedagogical sciences]*, 125, 319-322 [in Ukrainian].
8. Kukuiev, A. Y. (2008). Andrahohyka M. Noulza: soderzhatelnaia y protsessualnaia modeli [Andragogy by M. Knowles: content and process models]. *Voprosy mezhdunarodnoho sotrudnychestva v obrazovanyi Yuzhnoho rehiona [Issues of international cooperation in the education of the Southern region]*, 3-4, 29-34 [in Russian].
9. Luchaninova, O. P. (2022). Metodolohichni kontsept osvity trendiv: dystant yak adaptivna osvita v umovakh suspilnykh zmin [Methodological concept of educational trends: distance learning as an adaptive education in the conditions of social changes]. In H. V. Yelynkovi, M. L. Rostoky (Eds.), *Adaptivni protsesy v osviti [Adaptive processes in education]*: zbirnyk materialiv (tez dopovidei) 1-ho Mizhnarodnoho naukovo forumu (Is. 1 (4), pp. 74-76). Kyiv; Kharkiv [in Ukrainian].
10. Manokore, K., Tlou, F., Mkvely, N., & Pkhuty, N. (2022). Yakisna vyshcha osvita dlia stiikoho rozvytku: perekhid do dosiahnennia hlobalnykh tsilei Poriadku dennogo na period do 2030 r. [Quality higher education for sustainable development: transition to achieving the global goals of the 2030 Agenda]. *IJLRHSS*, 5, 2, 9-21 [in Ukrainian].
11. *Metodychni rekomendatsii shchodo rozoblenia standartiv vyshchoi osvity [Methodological recommendations for the development of higher education standards]*. Retrieved from https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:m4_wnxZlpg0J:https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/naukovo-metodychna_rada/2020-metod-rekomendacziyi.docx&cd=17&hl=uk&ct=clnk&gl=il [in Ukrainian].
12. Nozhko, I. (2018). *Formuvannya doslidnytskoi kompetentnosti maibutnikh mahistriv z pozhezhnoi bezpeky u profesinii pidhotovtsi [Formation of research competence of future masters in fire safety in professional training]*. (Extended abstract of PhD diss.). Pereiaslav-Khmelnytskyi [in Ukrainian].
13. *Osvitno-profesiina prohrama druho (mahisterskoho) rivnia 015-profesiina osvita (metalurhiia) [Educational and professional program of the second (master's) level 015-professional education (metallurgy)]*. Retrieved from <https://nmetau.edu.ua/ru/mdiv/i2002/p2494> [in Ukrainian].
14. *Paradyhmalnyi pidkhid v osviti dlia vyshchykh navchalnykh zakladiv [Paradigmatic approach in education for higher educational institutions]*. Retrieved from <https://naurok.com.ua/rozrobka-lekci-na-temu-paradigmalniy-pidhid-v-osviti-233038.html> [in Ukrainian].
15. Holovenkin, V. P. (Comp.). (2019). *Pedahohika vyshchoi shkoly [Higher school pedagogy]*: pidruchnyk. Kyiv: KPI im. Ihoria Sikorskoho. Retrieved from <http://ela.kpi.ua> [in Ukrainian].
16. Rybka, N. (2020). Zastosuvannya osobystisno-orientovanoho navchannia yak zasobu formuvannya maibutnoho spetsialista [Application of personal-oriented training as a means of forming a future specialist]. In N. V. Ilchenko (Ed.), *Formuvannya suchasnoho osvithno sere dovyshe vyshchoi teoriia i praktyka [Formation of a modern educational environment: theory and practice]*: materialy Mizhvuzivskoi naukovo-praktychnoi konferentsii: zb. nauk. pr. (pp. 23-26). Irpin [in Ukrainian].
17. Rymar, N., Shulska, N., & Matviichuk, N. (2020). Vykorystannia instytutsiinoho repozytariiu dlia formuvannya naukovo-doslidnytskoi kompetentnosti mahistriv [The use of the institutional repository for the formation of scientific and research competence of masters]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia [Information technologies and teaching aids]*, 76, 2, 198-212 [in Ukrainian].
18. Romanovska, O., & Azarenko, Yu. (2020). Metodyka formuvannya naukovo-doslidnoi kompetentnosti u maibutnikh mahistriv-biotekhnolohiv [Methodology of formation of scientific research competence in future master biotechnologists]. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnymi systemamy: Filozofia. Psykholohiia. Pedahohika [Theory and practice of managing social systems: Philosophy. Psychology. Pedagogy]*, 2, 18-32 [in Ukrainian].
19. Chumak, O. *Paradyhmy osvity XXI stolittia: innovatsiini aspekty [The paradigm of education of the 21st century: innovative aspects]*. Retrieved from https://virkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf1/Chumak.pdf [in Ukrainian].
20. Bar, R. B., & Tagg, J. (1995). From Teaching to Learning. A New Paradigm for Undergraduate Education. *Change*, november – december, 13-25.
21. Knowles, M. S., Holton III, E. E., & Swanson, R. A. (2005). *The Adult Learner: The Definitive Classic in Adult Education and Human Resource Development*. 6th edition. London; New York: ELSEVIER Butterworth Heinemann.

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 08.09.2022